

La vella **violència** de les noves bandes urbanes

En cada racó del carrer,
en cada porta d'institut,
hi ha avui adolescents
a casa nostra
que s'organitzen
en grups de colla.
La immigració de joves
llatinoamericans
ha aportat una versió
del fenomen molt
influïda per la visió
nord-americana
del concepte.
Un concepte de
banda urbana en què
l'agressivitat
és essència
de supervivència.

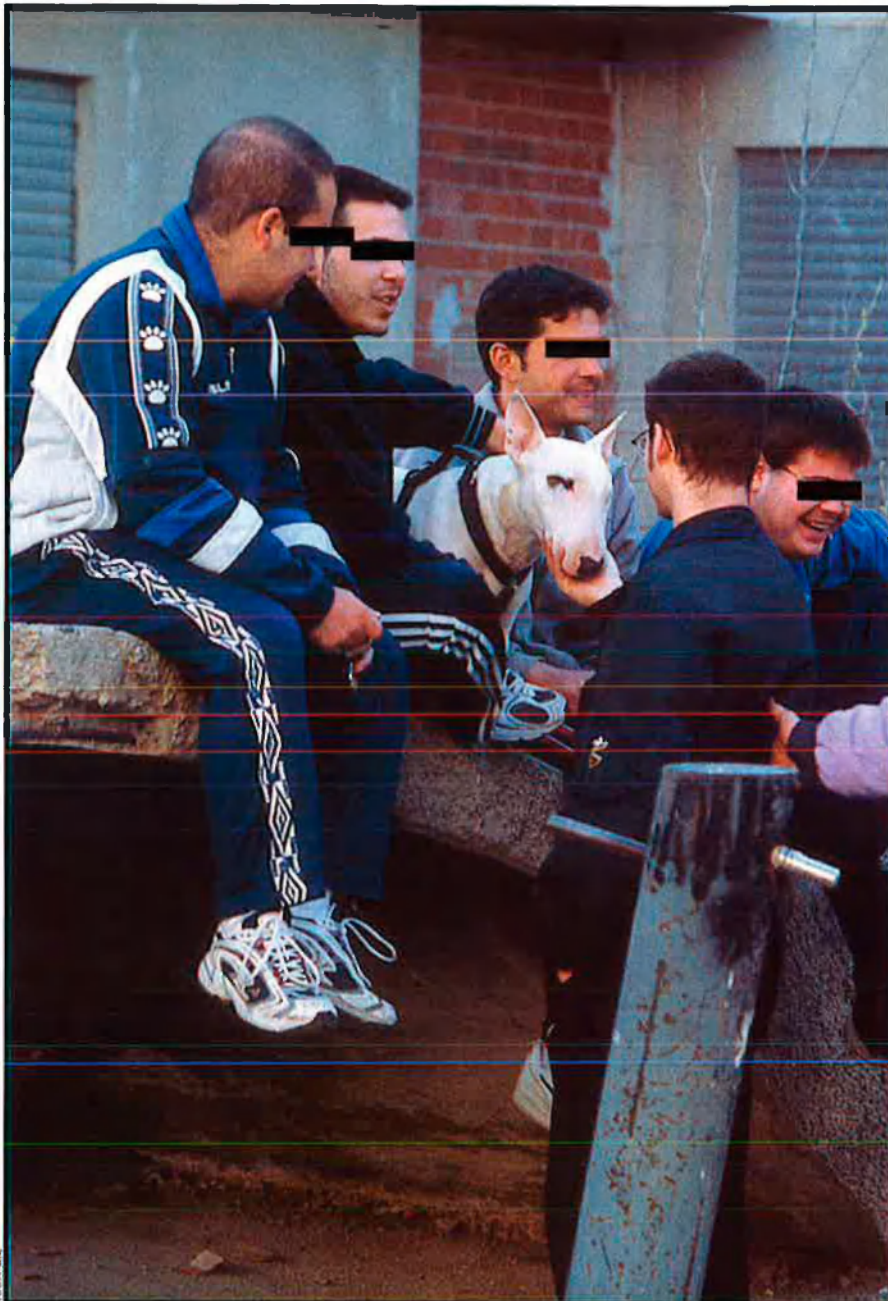
Fa no-res, la fiscal ha acusat d'assassinat els sis joves majors d'edat que han estat detinguts per la mort de Ronny Tapias, l'estudiant colombià de disset anys que va ser apunyalat a prop de l'institut Sant Josep de Calassanç de Barcelona el passat mes d'octubre. Tres es troben en llibertat amb càrrecs. Dos són a la presó. L'últim ha fugit, i, per tant, està en crida i cerca. A més dels sis acusats adults, hi ha també tres menors d'edat.

Encara no s'ha determinat realment el mòbil, però sembla que l'agressió va ser una venjança. L'origen d'aquesta: una baralla entre joves llatinoamericans de bandes rivals que s'havia desenvolupat en una discoteca. Una cosa sí que queda clara: diversos joves participaren en la mort de Ronny. Eren una colla d'asfalt. Els familiars de Ronny diuen que ell, en canvi, no ho era. Potser van confondre Tapias amb un altre jove que buscaven els ofesos. Els que mataren l'estudiant pertanyien als *ñetas*, una banda llatina que copia el model dels *gangs* americans: és a dir, el model de bandes de guerrers d'asfalt que es reproduïx a Chicago, Los Angeles, Nova York o Miami.

Els *ñetas* pensaven que Ronny Tapias pertanyia als Latin Kings, una banda que es relaciona originàriament amb l'Equador, però que té presència a diversos països americans. "Tot i que [aquestes bandes] vénen d'Amèrica Llatina, el model no sembla el de les *maras* centre-americanes, els sicaris colombians o els *malandros* equatorians", ha escrit Carles

Feixa, professor d'antropologia de la Universitat de Lleida i membre de la xarxa internacional Eurogang, que es dedica a estudiar les noves violències juvenils. Certament, els Latin Kings i els *netas* tenen característiques més estereotipades que les modalitats de banda a les quals feia referència el professor d'antropologia. Característiques més transnacionals, més occidentals. També, més orgulloses. Perquè, en essència, en aquest cas, d'això es tracta: de l'orgull de la supervivència, d'unir-se a través d'estructures que puguen suplir les carències que la vida té per a ells, immigrants joves i hormonals immersos en un sistema que els mostra de tot però que no els dona res.

"Per la seva estructura jeràrquica i la seva territorialitat —continuava Feixa—, les seves recreacions ètniques, el seu llenguatge *hip-hop* i les seves vinculacions transoceàniques, recorden molt més a *West Side Story* que a *Los Olvidados*, el cru film de Bunuel. Les bandes del segle XXI són la unió entre allò local i allò global, [entre] la cultura del cantó i Internet." A banda de les pel·lícules i les sèries televisives de rigor, hi ha, de fet, un estil musical, el gangsta rap, que exemplifica a la perfecció les reflexions de Carles Feixa: és un estil nord-americà però a través de les seues lletres retrata de manera universal històries locals de *talego*, de duresa de barri, d'homes que tracten les seues dones com a putes, orgullosos de ser camells, proxenetes, delinqüents. Contents de ser les rates més dures de la claveguera de

A tots els pobles ja hi ha xavals que formen colles de carrer. La diferència de les colles d'ara amb les bandes urbanes dels anys setanta és, entre d'altres, que les actuals estan més connectades als estereotips estètics nord-americans. La propensió a la delinqüència no és tampoc tan habitual com aleshores, però, en canvi, aquesta sí que es considera una manera emocionant d'aconseguir diners.

la vida. A tota gran urbs del món hi ha avui joves que, a través de la ràdio, escoltant aquesta música, es poden sentir identificats amb els gangsta rap.

La globalització ha arribat, com no podia ser d'una altra manera, al cosmos de la misèria, la condemna i la mediocritat, i també a les possibles maneres d'enfrontar-la.

Influx americà. Amèrica del Nord, amb un estat feble que, voluntàriament, renega d'ocupar-se de la socialització de la majoria dels seus fills, i amb unes estructures familiars i educatives sumament canviants i aleatòries, ha estat el territori primigeni perquè molts joves s'organitzen en bandes, tots ells a la recerca d'unes normes pròpies i, sobretot,

d'un sistema vital que els faci sentir forts i respectats. I és aquesta influència continental la que ha determinat que, en distintes zones d'Amèrica Llatina, moltes versions pròpies de colla urbana estiguin influïdes pel model del nord. Les colles d'Amèrica Central, conegudes com a *maras* –de “marabunta”– tenen, realment, el seu origen a Los Angeles, en la dècada dels anys vuitanta i entre la població d'El Salvador, que va ser la que més va emigrar a Califòrnia per fugir de la guerra civil. El problema és que prompte passaren de ser bandes juvenils típiques a tenir connotacions delictives. La *mara Salvatrucha* i la *mara 18*, organitzades a Los Angeles, van ser una resposta al domini territorial i de negocis il·legals que exercien determinats grups mafiosos. A poc a poc s'han estès com a model. A El Salvador els integrants de les bandes s'organitzen en *clicas* –escamots–, i hi tenen més de 35.000 membres. A Hondures, el nombre s'eleva fins a 100.000. I no agrada als governants: tant a Hondures com a Guatemala hi tenen lloc fins a 50 homicidis diaris de membres de colles juvenils duts a terme per grups paramilitars d'extermini amb nexes oficials: des del 1998 fins al 2002 s'han comptabilitzat més de 1.500 assassinats d'aquest estil a Tegucigalpa. I és que la violència de les bandes, siga quin siga el seu nivell d'organització, resulta intolerable per a l'estat: és una violència que el posa en dubte, se'n burla, el menysté. Als Estats Units, segons *La Vanguardia*, de 1980 a 1995 les bandes augmentaren de 2.000 a 23.000 i els seus membres passaren de 100.000 a 650.000. La xifra d'assassinats anuals relacionada amb aquestes bandes va augmentar de 600 a tot el territori durant els anys vuitanta, a 1.000 només a Los Angeles i Chicago durant els anys noranta.

És, realment, una evolució lògica, ja que la presència de les bandes sempre ha estat ascendent a Amèrica del Nord. Martin Scorsese va retratar el vessant més salvatge d'aquest univers en la seua poderosa pel·lícula *Gangs of New York*, on explica l'origen de la màfia als Estats Units. Malgrat que el crim organitzat va nàixer al carrer, la majoria de les bandes urbanes no tenen –ni ha tingut– conno-

Un dels presumptes agressors de Ronny Tapias, el jove que va morir apunyalat a Barcelona a causa d'una venjança entre bandes llatines. Aquestes bandes són una versió d'algunes que estan ben instal·lades a Amèrica Llatina, com ara els Latin Kings. Per als joves desheretats, la banda supleix la família, la terra, la vida: ho supleix tot.

tacions realment mafioses, tot i que sí han fet servir –i fan servir– la violència com a senyal d'identitat. Ja ho va descobrir el sociòleg Frederick Thrasher al 1926, quan va publicar *The gang*, un treball sobre Chicago on feia referència a més d'un miler de bandes de diferents característiques. La integració a través del conflicte i la territorialitat, consciència de grup i una solidaritat entre els membres, la formació de bandes a través de l'etnicitat i la voluntat de dominar territori eren, aleshores, com ara, les bases de les seues característiques. La banda es transforma en la família que els joves marginals no tenen, i el barri és la nació territorial que substitueix el país que els rebutja, cosa que encara es fa més evident quan es tracta de fills de la immigració (el país de sortida ja no és el seu, el d'arribada no els vol).

Aquesta pauta, com alguns dels signes d'identificació –per exemple, la propensió als tatuatges que demostren valentia i suposada germanor–, es manté també en les bandes que s'han establert a casa nostra. La policia ha comptabilitzat la presència de quatre bandes llatines a Barcelona, que poden agrupar més de

200 membres. També s'ha detectat presència d'aquestes bandes a l'Hospitalet de Llobregat i a Cornellà. Els seus membres armats duen navalla, símbol accessible de virilitat i molt menys problemàtic que la pistola. Els Mossos d'Esquadra han creat una brigada destinada al control de les bandes juvenils violentes a Catalunya, tot i que cal dir que les bandes llatines a l'Equador –país originari de molts dels seus membres– i al nostre país són fenòmens diferents: ací les bandes no són grups d'estructura tan organitzada com allà, sinó que es tracta de colles d'adolescents –alguns d'ells, delinqüents– que, al país al qual emigren, intenten reproduir el tipus de banda que ells han vist i han conegut de nens al país d'origen. Però molts d'aquests joves no tenen connexions reals amb les bandes originàries, més enllà de les referències simbòliques. Senzillament, són emuladors.

A València no s'ha detectat, com a Barcelona, vertadera presència de bandes centreamericanes, però les forces de seguretat constaten, en canvi, l'existència de grups de carrer integrats per fills d'immigrants llatinoamericans. Les co-

lles de carrer que agrupen xavals llatins que tenen entre catorze i divuit anys encara no han causat problemes reals a València. En canvi, sí que hi ha colles llatines d'homes de més de vint anys que, al llarg de l'any 2003, han estat implicades en moltes baralles amb navalla.

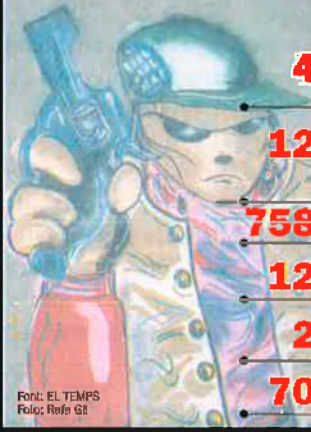
Però tot això és anecdòtic, ja que són les colles urbanes formades per individus locals les que han provocat més actes violents.

Del Vaquilla als "rapats". "El Vaquilla ha mort: era un tio de puta mare, havia fet el que volia, tenia un parell de collons", comenta un adolescent amb xandall, assegut en un banc d'un poble de l'Horta. Estudia cursos de formació professional (especialitat: electricitat), la seua família és immigrant però fa molts anys que viu al poble, i no sap què és la misèria, tot i que la seua família ha de comptar els diners per arribar a final de mes. Amb la referència al Vaquilla evoca la figura del conegut atracador de Barcelona, que va servir com a mite de la transició democràtica per a tots els joves que, en aquell temps, formaren colles de carrer: eren les primeres bandes

El Vaquilla, en un moment en què va ser detingut. Aquest atracador es va convertir durant la transició democràtica en una icona per als joves marginals que volien transgredir les normes i triomfar. Ara és un referent llunyà per a molts membres actuals de bandes urbanes, que, tot i que no el coneixen com a personatge, han sentit a parlar d'ell i de les seues gestes contra la policia.

Les xifres del vandalisme

- 4** bandes urbanes llatines agrupen a Barcelona més de 200 xavals; la mort del jove colombià Ronny T. es relaciona amb la seua rivalitat.
- 12** vehicles s'han cremat a València des del dia 1 de gener del 2004. Més de 120 han estat cremats al llarg del 2003. La policia ha arribat a detenir més de 20 persones per aquests actes. En total, i des de l'any 2000, s'han cremat a València 991 vehicles.
- 758** abocadors han estat incinerats a la mateixa ciutat el 2003.
- 12** menors abusen d'una jove i la ruixen amb gasolina en una localitat del Camp de Túria.
- 2** menors amb un rifle de balins fereixen a Gandia una professora i una nena.
- 70** bandes urbanes d'estètica neonazi cometen a l'estat espanyol al voltant de 4.000 agressions anuals.

FON: EL TEMPS
Fotos: Rafa Gil

urbanes pròpiament dites. Naixien d'una aplicació del model americà típic de joves garrulos que controlen un o altre territori, a les ànsies de llibertat dels primers desheretats de la democràcia, els fills de la immigració massiva de l'últim període del franquisme. Les pretensions cosmopolites del transcurs de la dècada dels vuitanta i dels primers anys noranta van acabar amb el fenomen. Però ara, la realitat que impera, el seu sabor a estafa i desesperació, ha tornat a posar de moda un vell model que s'acobla als nous temps: el look dels xavals de les colles de barri d'avui té més ressonàncies a

l'estil estètic del hip-hop, això sí, barrejada amb les del món de la música màquina. Entre molts d'ells, la delinqüència està ben vista si proporciona diners. L'agressivitat no té un sentit: és perquè sí, és per la ràbia, per la por. I el Vaquilla, per tant, és un símbol: creuen que no tenia por.

L'home i el símbol van morir el desembre, després d'haver inspirat pel·lícules, cançons –Los Chichos i Los Chinguitos el lloaven– i models de conducta al marge de la llei. Tenia quarantadous anys, i va passar-ne 28 a la presó. De fet, va demanar que no el deixaren

morir entre reixes. És aquesta una forma de vida atraient?

“Almenys no és la merda que ens espera als qui ni som rics ni pobres”, contesta el jove d'abans. Els altres, els seus amics, amb els cabells rapats, diuen que sí amb el cap. “És millor arriscar que perdre sempre, un dia rere l'altre.” “Tot això dels Latin Kings, el fet que hi haja bandes llatines per ací passa per culpa nostra”, afegix. “Nosaltres, ens hauríem d'haver organitzat per enfrontar-nos a eixa gentola, que només ve a fotre.” Per a aquests xavals –una colla de deu, estudiants o treballadors bàsics de classes mitjanes baixes, que volten els divuit anys– la immigració és un problema. La realitat és un problema. Tot és un problema. La colla i la duresa, una resposta. Amb els pares hipotecats per préstecs i treballs esgotadors. Amb l'escola i el treball que els exigeix destresses i dedicació absoluta. Amb la televisió que mostra demagògia, continguts reaccionaris i agressivitat a dojo. Odiem tot allò que hi ha a dalt: els professors, els polítics. I també allò que hi ha a sota: els nous immigrants. No senten diferència entre dreta i esquerra. “El futur no és res, no té perquè ser-ho; importa més viure el dia a dia”, apunta un dels més joves, amb els cabells tallats estil cendra –rapat al centre del cap– que creu que “la banda de barri és la millor manera de passar per la vida: és massa dura, i entre tots podrem combatre-la.” Amb violència? “Per què no –contesta–, si la vida és violenta?”.

Dotze vehicles s'han cremat a València des del dia 1 de gener de 2004. 758 abocadors han estat incinerats a la mateixa ciutat durant el 2003. Dos menors amb un rifle de balins han ferit una professora i una nena a Gandia (Safor). Dotze menors han abusat d'una jove i l'han ruixat amb gasolina en una localitat del Camp de Túria. Una setantena de bandes urbanes d'estètica neonazi han comès a l'estat espanyol al voltant de 4.000 agressions...

L'esperança podria acabar amb el vandalisme. Amb aquest. Amb el de les bandes llatines. Amb el de qualsevol. Però, al carrer, és un bé escàs.

Joan M. Oleaque